„ЗАСТАВА“ излази двапут у недељи, четвртком и недељом.
Цена је на годину 10. фор. на по год. 5 фор., на четврт године 2 фор. 50 нов. а. в. за Аустрију, а за Србију на годину 100 гроша на по год. 50, а на четврт године 25 гроша.

ЗАСТАВА.

Огласи се рачунају по количини врста, које ив гармонта заузимају, и за сваку врсту плаћа се за први пут 5, за сваки даљи пут 4 н. осим тога за жиг увек по 30 н. Дописи се шаљу уредништву а предплата и инсерати администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад, у кући бр. 858. код златног једнорога.

Број 81. У Новоме Саду, у четвртак 10. октобра 1868. Год. III.

Нови Сад, 9. окт.

У Бечу је 5. окт. нова седница „рајхсрата“ отворена. Као што „Корр.“ у Прагу телеграфишу стигло је у рајхсрат 5 Пољака и 1 Тиролац; у седници је било свега 60 рајхсратлија, није ји дакле било толико, колико за расправе и закључења треба; мин. Тафе саобштио је, да је у Прагу заведено изузетно стање, и поднео је мотивирани извештај о томе, иштући одобрење сабора за изузетне мере. Да ће рајхсрат то одобрити, о томе нема сумње. У извештају стоји, да се од јун. до авг. месеца 20 истрага због повреде личне сигурности повести морало — дакле треба истраге повести, па је изузетно стање оправдано. „Основна права“ ујамчавају грађанима, да се ув пријаву властима могу скупови држати — Чеси пријаве таке скупове, власти им забрањују за то, што Чеси хоће да своје политично мнење и незадовољство са постојећим стањем изразе; Чеси се и опет скупљају — то је већ немир, пркос уставу, закону и властима, то је повреда јавног мира и реда. Шта значе дакле „основна права?“ Слободу за оне, који су ув владу, изузетно стање за оне, који права за свој народ рекламују. Мин. правде Хербст поднео је закон. предлог о томе, како да влада може „основне законе“ за поједине случајеве и места обуставити — најбоље би било, географично границе повући, докле вреде ти закони, а докле не.

„Корр.“ пишу из Париза, да сви француски листови без разлике: „Сијекл“, „Опинион насјонале,“ „Журнал де деба“, „Монд“, демократе, легитимисте, орлеанци и клерикалци пишу, да данашње стање у Аустрији не води цели, и да се земљама већа автономија дати мора.

Из Шпањолске нема знаменитији новији гласова. Неизвесно је и какву ће државну форму Шпанија имати. Говори се, да ће привремена влада поднети на обште гласање народа, т. ј. свију Шпањолаца, какву државну форму желе, монархичну или републиканску, па би према томе „кортеси“, народна скупштина, личност бирала. У Мадриду држали су републиканци скуп, у ком су сви говорници изразили се за републику, и „Орензе“ вођа реп. странке предлагао је „Еспартера“ за председника републике; но ипак су привременој влади поверење дали, док је напредна. Прим због свога прогласа, који ниједну странку незадовољава и губи поверење; гдекоји му подмећу и намеру, да сам себи круну на главу мете.

У дипломатским круговима говори се о кандидатури Виктор Емануиловог синовца Тому од Генуе, од 15 година, што би регенству пут отворило. Посланство Чалдинија у Мадрид с тим се у свезу доводи.

„Опинион насјоналу“ пишу из Берлина, да је посланик североамерикански код северонемачког савеза у Беч отишао, не да купи историјске податке у архивама, него да се са „панславенским“ вођама у Аустрији у договор стави, да с њима предуслове савеза међу сев. Америком, Пруском, Руском и Талијанском уговори. Шта ли се неће измишљавати, само да се изговор добије, да се пред светом „изузетне мере“, оправдају.

„Вандереру“ из Букурешта пишу, да је „руско-бугарски одбор“ у непрестаној преписци са Грчком, и да је у договору са талијанском акционом странком. У Букурешту је од дуже времена Бидесхини, Гарибалдов пуковник, и шурак Менотија Гарибалдије. Скоро ће тамо доћи и други син Гарибалдије Ричиоти под видом неког жељезничког посла. По истом листу стигао је у Букурешт франц. пен. конзул Мелине са упутствима, која ром. влади нису по вољи. У Букурешт је стигао пуковник Крентски, да за 2—3 месеца дана организује ром. војску.

Одборска расправа питања о народностима.

Једва једанпут дође на ред питање о народностима у Угарској. Три године дана држаше нас наша браћа у неизвестности, па сад нас изненадише са предлогом, за који право рече један посланик, да би му место наслова: „о равноправности народности“ згоднији био: „о неједнакости“ или још боље „безправности народности.“

Но да идемо редом.

Субота, 5. окт. био је тај знаменит дан, у ком је решена судбина немађ. народности у Угарској, јер нема сумње, да ће већина сабора у главном усвојити оно, што већина одбора реши, а она је решила. У седници је присутни било око 25 чланова. Од Мађара су знаменитији били: осим председника г. Шомшића, Њари, Бонипц, Жедењи, Подмањицки, Урхази, Лајош Хорват, Д. Телеки; од Србаља: Чарнојевић, Брановачки, Милетић; од цели Романа нико, но Михаљи, Вигши, полуромани, и полурус Силађи. Најпре се прочита предлог пододбора; затим најновији предлог двојице чланова, илити министарски, напоследку предлог Србаља и Романа,

Први је реч повео Њари, као председник пододбора, разлажући начела одборског предлога; по њему оснива се тај предлог на личној слободи, и оставља овој на пољу народности оно, што за јединство и цел државе није потребно; позива се на белгијски устав, по ком се за јавну управу један језик установљава, а у осталом слободно употребљење француског или фламског језика оставља. За јавну управу прописује се мађ. језик, не зато, каже Њари, што је то историјско право мађ. народа, и што су Мађари у релативној већини спрам други народа, него што је овај језик међу другима на највишем ступњу културе, и то културе, коју није државна или духовна власт подигла и развила, него која је плод саме народне радње, — посејан баш од гоњеног дела народа, т. ј. од реформата. Њари је и дуго, и лепо говорио, и морамо признати, да је он међу Мађарима најпријазнији се показао спрам други народа; али је све бадава, кад се ни он неможе да одтргне од мисли, да за земаљско и политично јединство државе није нужно, да **један језик** све струке јавног живота обухватити мора. Ако је култура мерило — заборавља, да је у Ердељу седма „народност“, која хоће да важи као народност, т. ј. немачка, и да је немачка култура највиша. За трајања његовог говора дођу г. министри Андраши и Етвеш.

За њим је говорио Л. Хорват (Керкапоља није било) за нов предлог У уводу овог предлога стоји: „да се „**грађани**“ поједини народности и у обзиру употребљења свога „матерњег“ језика за равноправне проглашују са обзиром на јединство земље, на „**практичну**“ **могућност и целисходност** владе и **јавне управе**, као и на потребе **брзог и точног правосуђења.**“ С те стране побијао је он пододборски предлог као такав, који прелазећи границе права поједини грађана уводи разне језике и у јавну управу, и у правосуђење, што администрацију отештава, и **брзо и точно** суђење осујећава. Одговара Њарију, да он, Хорват, мађ. језик за дипломатични и званични сматра, не из опортунитета, и што овај највећу културу има, него и по историјском праву, јер је земља и држава мађарска, краљ мађарски, круна је мађарска. Од адвоката, рече, с правом се може захтевати, да све своје послове мађарски раде. Сам предлог особено ћемо критиковати.

За њим је говорио Милетић немачки; беседа му је скоро сат времена заузела. У главном је рекао ово:

Г. министар Етвеш почиње трећу главу своје извртено написане брошире о питању народности овим речима: „Нема земље, на коју по свом положају питање о народностима има одсуднијег и обштијег уплива, него у нашој отачбини“, а завршује је са речима: „Наша будућност зависи од сретног решења овог питања“. а говорник вели, не само будућност ове земље, него и будућност свију мањи народа на истоку Европе зависи од сретног решења питања о народностима, јер ови мањи народи могу се као слободни и своји одржати међу великим народима, од који су са севера, запада, — да и самог југа Европе обкољени само тако, ако сложни буду, а сложни могу бити само онда, ако се међу собом задовоље, што баш од решења овог питања зависи. Г. Етвеш навео је у свом делу, да питање народности није „агитацијом“ постало, него је поникло из свести и потребе равни народа, и што је појам грађанске слободе и једнакости прешао и на саме народе, зато га према свести и потреби равни народа, и у духу равноправности не само људи и грађана, него и народа и народности решити ваља. Набраја начине или системе, како да се то питање решити, као што је то у реченој брошири лепо разложено. У главном су два начина: један, који се оснива на самој народности, на **народној** личности, и који за обстанак и развитак народности у **императивним** (наређујућим) законима јамства тражи; други, коме је основ лична слобода, и која **пермисивним** (допуштајућим) законима појединим грађанима право народности даје, и у ширим или тешњим границама оставља им на вољу, да народност своју у јавном животу остваре. Прва система на двоје се дели: једна има **целину народности** за основ, као закључци срб. конгреса од 1861. године, и може се народно-провинцијалном назвати, друга има целину **права** народности за основ, као српско-романски предлог, и може се народно-муниципалном назвати; друга система опет се на двоје дели: моја слободи појединих грађана у погледу народности границе до муниципија полаже, чему пододборски предлог премда не подпуно одговара, и која истој слободи неда даљег домашаја, него до местне обштине, као што је то у новом предлогу, премда и ту неподпуно.

Система у српским конгреским закључцима изражена оснива се на историјском праву; и о њој овде неможе бити говора, јер је то засебни предмет, и говорник се ограђује противу тога, да се историјско српско право смеша са обштим питањем о народностима, да се српска захтевања као прилог уз материјал обштег народног питања сматрају, и са овим као решена узму; он задржава себи право захтевати, да се српско питање особено на дневни ред стави.

Од остали система говорник је за српско-романски предлог. Овај предлог сматра народ, а не индивидуум, особну личност, као извор права народности и народне равноправности. Индивидуална система оснива се на индивидуалној слободи. Но слобода ако и јесте главни фактор права, није извор права; извор је права личност, и то као што индивидуалног права људска личност, тако народног права народна, морална личност. Така морална личност треба за развитак свој таке услове, дакле и права, која независе од слободне воље, често својевоље поједини људи. Лична слобода ако и јесте основа свакоме праву, ипак мора да се ограничава, да друштво, држава, морална, па и народна личност обстати и развити се може. Говори се и о личној слободи радње, комерса (обрта и саобраштаја), па опет и та се слобода ради обштности ограничава; поред све личне слободе, и личног права и најслободније државе ограничавају право поједини грађана, да може неограничени обрт имати, и државе ударају царину на границама својим; нарочито кад су неједнаки услови слободне конкуренције. Мађарска народност и онако има историјску, политичну, поседну и културну превагу; да могу поред ње и друге ојачати и за конкуренцију способне постати, мора им закон дати јамства противу државног монопола мађ. народности. Така јамства индивидуално право не даје; шта више, оно је кадро угушити право народности. Узмимо да је у једној муниципији абсолутна или релативна већина једне народности, но прва или због невештине, пресије, или други узрока не дође до израза, а у другом се случају миноритети други народности коалирају — не ће ли у том воља и слобода абсолутне или релативне већине у обзиру народности, т. ј. народног језика од мањина удручена, или изиграна бити? Човек није биље, него може слободним духом својим бити шта хоће, и зато може бити Србаља или Немаца, који хоће да су Мађари, али над се Србин каже да је Србин, онда неможе и несме не хтети услове, који српску народност утврђују: још се мање може предпоставити, да је он ономе, кога за представника избере, дао право, да може и против српске народности и српског језика гласати; кад би лична слобода била извор права народности и језика, онда би Србин, н. пр. у Француској могао правом личне слободе и једнакости захтевати, да му се ствари на српском језику примају и решавају, што је очевидно абсурдно. Само је компактна екзистенција становника једне народности на извесном терену са свешћу своје народности, т. ј. морална личност извор права народности.

На том основу српско-романски предлог има три главна постулата; прво, да унутрашње званични језик известне муниципије буде онај, који је абсолутне, или релативне већине; друго, да се у интересу народности, а и саме администрације смешане муниципије по могућности тако окруже, да у једној и истој што мање и што компактнији народности буде; треће, да је језик већине званичан од обштине до центрума и натраг. Сам центрум законодавства и управе пак да буде мађарског језика, већ и као народа релативно већег.

Ови постулати не кваре земаљску целокупност, тим мање што иста није повређена, ни оном автономијом, која је Хрватској дата. Очевидно је и то, да ти постулати не сметају ни политичном јединству државном, јер ово се састои у јединству законодавства и управе, коју постулати наши не поремећавају; административно јединство нарочито оснива се на једнаком устројству политични, судски, и други власти; операт наш не тражи, да разне народности разна определења у том доносити могу. Само језик није свуда један, а хтети то значи хтети јединство народности, и то наравно мађ. народности, значи друге народе помађарити хтети; противу тога јединства јесте наш операт, али зато што хоће равноправност свију, а не господство једне народности.

Каже се, да наш операт вређа личну и политичну слободу појединаца, а тиме уставну слободу. То не стои. У интересу народности не тражимо друго, но да се законом определи, да је језик већине званичан; иначе сва остала грађанска и политична права остају једнака, шта више знаменитој мањини осигурава се употребљење језика у скупштинском протоколу, а свима народностима, који је језик у муниципији обичајан, право свога језика у обштинском и индивидуалном саобраштају са властима. Што се званија тиче, ту избор има своје слободно право, а наименовању се препоручује уз способност такође и саразмерност.

Српско-романски операт има троје, што га не само по правди, него и по опортунитету, целисходности узвишава над оба друга предлога. Једно, кад се законом изкаже, да је већина становника за унутрашњу званичност језика меродавна, престају агитације за народност, које би се пододборском предлогу сваке треће године обнављале — језик би стојао ван домашаја представника; друго, онда се не би представници бирали по интересу народности, бар не искључиво, те би органи власти и представништва стручнији били; треће, баш по нашем операту администрација је много простија, јер ће у муниципијама бити највише по два унутрашња записничка језика, где по оба друга толико ји може бити, колико петина представништва има.

Оба друга операта најпосле узимљу другом руком оно, што једном дају, јер кад се каже, да колико петина, толико језика може бити, а мађарски да свуда бити мора, и да самци у каквој муниципији, н. п. Роман у Новом Саду а Србин у Лугошу може се пред властима своим језиком служити, онда ће се таки „вирвар“ породити, да ће се људи куртализавати те мложине, па по нужди држати се само језика, који и онако бити мора, т. ј. мађарског.

Наш постулат концентрује се у том, да муниципски званичници знаду радити и раде у језику већине становника по оном: да су власти и званичници рад' грађана а не ови рад власти и званичника; а као што се од званичника друге способности иште, тако се и знање више језика искати може, чиме се круг његове личне слободе не ограничава, но разширује.

У муниципијама урођеници и онако ће лако онолико језика знати, колико им треба, а ко хоће да буде министар, високи судија, и у обште у центруму, прече је да он више језика научи, или да се помаже људима свога поверења, него да се њи ради свуда мађарски водити мора.

Говорник одговара још на један приговор. Вели се, да решење, као што га српско-романски предлог иште, води разкомадању земље и државе, и да би се тим управо средства на то дала. Говорник сумња, да би та система водила и самом федеративном устројству државе, јер у самој Швајцарској има више кантона од једне народности, па ови не иду на то, да се другде, осим у центруму државе у-

једине, а муниципије су налик на кантоне; што се самог разкомадања тиче, ту што се Србаља тиче, један поглед на гео- и етнографски положај Србаља у Банату и Бачкој довољан је, да покаже, да и кад би воље, не би могућства било, да се делови Баната и Бачке придруже српској држави. Романи су истина компактнији, али да им се народност овде осигура, они би уживали уставно стање, које ји не би повлачило за Романијом. Швајцарска показује, да је још добро било, што су делови три велика народа, немачког, француског и талијанског у Швајцарској здружени били; ако је у великом делу народа у Француској и т. д. тираније било, слободни људи нашли су у Швајцарској заштите, и одавде су зраке мисли свои на своју отачбину просипали, а и иначе мањи делови народа у Швајцарској били су узор слободе и напредка већим деловима народа. Ми Срби колико желимо, да се на истоку образује уједињена и слободна српска држава, и колико смо вољни, браћи својој и умно, и материјално на ту цел помоћи, ипак не би на разкомадање ове земље пошли, у којој би наша народност осигурана била.

Што се арондирања тиче, пребацује се, да се оно неда извести, једно што су у жупанијама здраво измешане народности, друго што се нема поуздана обиљежја за поједине народности; на прво, жупаније, које и нису чисте, већином су таке, да се могу сродни делови одлучити, а и случити има ји тако велики, да ји из административни обзира делити, и тако мали, да ји из финансијални обзира случити треба; што неразлучиво остане, за њи ће вредити определење о смешаним муниципијама. На питање ко би делио, одговор је прост, законодавна власт; а на питање у споменутој брошири стављено, да ли да се по језику, или по имену или по пореклу народности деле, одговор је, да немора ни по једном, него по ономе, делити како се ко при попису изјави, јер ако слободна воља места има, онда је и достојније и слободоумније, да сваки себе искаже за оно што хоће, него да његову слободну вољу и у томе замени воља избрани представника. Да ли ће опет кадгод делење бити морати, то оставимо потомству, међутим кад све народности једнако одјачају, и један другога више разумели и уважавали буду, не ће таки гаранција за народности требати.

Говорник разложи према пододборском операту, да овај премда стои на истом темељу, као и брошира бар. Етвеша, ипак не даје онолико, колико г. Етвеш и прочила место, где бар. Етвеш вели, да ће жупаније и са министарством у свом језику саобраштавати моћи, и да на сабору буде сваком слободно, своим језиком, говорити. (Неко, мислимо г. Андраши примети, да је то идивидуално мњеније г. Етвеша)

Говорник разлаже даље, да нови Керкапољи — Хорватов предлог и онолико недаје, колико је давао Сегедински сабор 9. (21.) Јула 1849. (Андраши и Хорват пориче то, велећи, да више даје) Говорн. чита Сегед. § 3. кои каже: „у оним међама, где је која народност преко половине, већина може језик протокола определити, а по новом предлогу мора се прави и званични протокол мађарски водити, а ако петине узхтеду узгред, и другим језицима." §. 4. каже: да то исто важи и за протоколе поротни и први судова, а нови предлог каже, да ће се ти протоколи мађарски водити, па шта више као што из §. 15. и 16. у свези види се, и код самог сеоског суда. Сегедински §. 5. вели: Да је језик народне стране онај, коим се: обштинске ствари воде, а нови предлог неговори о том; §. 7. каже, да је пословни језик црквени обштина језик обштине, а нови предлог каже, да црквене власти имају протоколе и на мађ. језику водити, а црквене обштине да влади имају и на мађ. језику писати. Сегедински §. 15. каже, да се влада овлашћује, да особено захтеве Романа и Србаља преслуша, и било својом влашћу, било предлогом на сабор учини, да све основане жалбе њиове престану. Давле је још више у изглед стављено, а овај нови предлог и оно обара, што сад фактично уживамо. Говорник неувиђа, зашто да црквене власти морају своје протоколе и на мађ. језику водити, кад се каже да је министарство дужно, појединима, задругама, и друштвима на њиовом језику одговорити, ако нема итње. Кад се у овим случајевима морају у министарству знати и други језици, зашто не и онда, кад се извршује државни надзор у црквеним стварима.

Што се адвоката тиче, нема разлога, зашто да адвокати и по основу личне слободе и једнакости мање права имају, него други људи; осим тога не ради се само око тога, да људи могу свој језик употребљавати, него и да се народност и народна књижевност развија. Ако адвокати и судије морају мађарски радити, онда се правне и друге стручне науке немогу развити на језику немађ. народа, јер ће слабо ко марити за књиге, који језик у јавном и практичном животу важности нема.

Што нов предлог допушта, да се судија у саобраштају с људима служи језиком партаја, то је заиста чудно, као да би н. п. сељак и могао и иначе морао другчије говорити.

Говорник напомиње напоследку и теорију о „политичној народности," називајући је погрешном; политична народност је метафорски израз, и употребљује се у међународним одношаима; још мање се може говорити о јединој политичној народности у полиглотној (многојезичној) држави; запињу противу тога, што се у срб. романском предлогу спомињу „народи," и вели се, да то и због тога неможе бити, што су други народи, осим мађ. народа, делови загранични народа. Но то ништа не смета; народи као такови у Угарској признати се морају и због тога, што народност предпоставља народ, јер је она својство и назив народа; назив народа припада и деловима народа у разне државе подељенима, као што н. пр. Пољаци и у Русији, и Прусији и Галицији могу за се казати, да су пољски народ. Међутим ми не виндикујемо (не захтевамо) сваком народу у Угарској државно суверенство, нити идемо на конфедерацију народни држава у Угарској, него тражимо толико права, колико је потребно, да се народност сваког народа, и то не само на просветном, него и на политичном пољу осигура. Швајцарска има делове од три народа: немачког, француског и талијанског, па зато опет каже у §. 109. свога устава: „три главна језика, која се у Швајцарској говоре, је су језици народни и конфедерације. Кад тамо, може и овде закон језик народа који милионима броје за народне језике признати.

Говорник завршује са препоруком, да се српско-романски предлог за основу особене дебате узме.

За тим су говорили: Жедењи, Телеки, Подманицки, Бониш, Армбруст, Брановачки, Етвеш, Михаљи, Милетић.

Жедињи се чуди, да становници други народности сад, кад су грађанска и политична права једнака добили, така захтевања за народност стављају, која јединство земље подкопавају; он хоће да се држави мађарски значај одржи. За Србе особито вели, да су они под заклон и заштиту Мађара дошли, и да не стоји сравњење са народима у Швајцарској, јер су онде сви народи урођени, а Срби су у Угарску дошли. Он је за нови предлог.

Телеки, Бониш исто тако. Армбруст (Немац из Апатина,) каже како Немци не траже ништа за немачку народност, и разлаже, који део становника представљају они, који су српско-романски предлог ставили, и по томе вели, велика мањина то иште, а већина је задовољна са постојећим законима, он је за нови предлог.

Брановачки увиђајући разлоге Милетића, одговара предговорницима, да је уг. законик и пре знао за више народа у Угарској особито Жедињију на речи, да су Срби овамо под заклон од Турака дошли. Б. позива се на обште познате повластице, а нарочито на позивну диплому Леополда I. из које се види, да су Срби позвани, да своје оружије са царским и краљевским против Турака здруже, и да су им права властитог магистрата осигурана; разлегао је правичност српско-романски захтева, и често је прекидан од други, којима је немило било, да и он тако говори, но није се дао смести. Особито је немило примљено, кад је г. Брановачки рекао, да се Немађари каштигују, ако свој језик употребе, почем онда морају трошак превода платити, и тим да се натерују да и у најприватнијим стварима, које до суда доћи могу, као уговорима тестаментима, и т. д. мађ. језик употребљују. Осим тога опоменуо је на чудновато определење, по ком преводимо снагу оригинала, дакле је пред судом управо превод оригинал. Његове речи бићемо доцније у стању саобштити.

Бар. Етвеш говорио је подуже; он је разлагао, да се питање народности исто тако као и религиозно може само на основу личне, индивидуалне слободе решити, и да би по нашем предлогу већина угњетавала мањину, што би влади непрестано сметње чинило.

Михаљи (Роман по роду) побија српско-романски предлог као претеран, и говори за пододборски предлог.

На последку је Милетић и Етвешу и другим предговорницима одговорио. Етвешу: да је религија и народност различно; да она има свој особени, од државног одељени живот и да се и ту религијама као црква организованима законом гаранције дају према држави, и у одношаима једне према другима вероизповедима; народност пак да је са државом скопчана, срастла; религија се односи на унутрашњи живот, на савест и веру, за коју је народност и језик обично равнодушан; народност и држава односе се на спољашњи живот, и језик, као главни значај народности обоима је орган, па баш је то питање, у којој ће мери један или други језик у политичном животу важности имати. Религије се обично не деле по народностима, као што је то са државама, и баш је питање, како се полиглотна држава по народностима устроити може, да се очува народност сваког народа. Што се угњетења тиче, то ако се може говорити о угњетењу мањине у муниципијама, још се више може о угњетењу други народа од једнога, ако само овога језик искључиво у политичном јавном животу важи. По нашем предлогу и мањина се у својој народности уважава, и баш ће зато свака већина у питању званија, и грађански и политични интереса уважавати мањину, што ће на другом крају она своју истој судбини изложену мањину имати. Ту није говор о другим већим правама већине, него о том, да је језик већине унутрашње званичан. Неправде може већина и једноплеменој мањини чинити, но ако су неправде, т. ј. противууставне, и противузаконе мере, зато је влада ту. Г. Њарију примечава, да и Фламани у Белгији подобно што траже, што народности у Угарској. Говорник, наводи, како је у Белгији 1856 г. изаслана комисија на то, да изради зак. предлог о равноправности француског и фламанског језика, која је у седници од 6. (18.) дек. 1858 г. свој предлог на основу података из Швајцарске, Данске, и други полиглотни држава поднела, и ту је начело постављено, да је језик већине становника у сваком крају језик званични.

(Жедињи примечава да то није примљено.) Говорник вели, да из тога несљедује, да и ми недобијемо, што је право, ако се другима није дало, и други је положај белгијски Француза на велику Француску народност наслоњени. Говорник чита, шта су Фламини искали, што се са нашим захтевима слаже. По том Жедињију одговара, да се и Срби сад за урођене сматрати морају, јер су као народ и погодбено дошли, да ако не поврате стару отачбину, у овој своју нађу; осим тога за Романе у Ердељу, и Словаке у Угарској неможе се рећи, да нису староседиоци. Потом би генерална дебата око 2 сата по подне закључена, и сљедовало је гласање. За пододборски предлог устану 6—7 међу којима: Њари, Подманицки, Урхази; за предлог срб. романски устану Срби. За нови предлог устане велика већина у којој млоги из словачки крајева (Куба, и т. д.) и председник изјави, да је овај за основу генералне дебате примљен.

Брановачки и Милетић изјасне на то, да по гласу конференсијалног закључења изјављују, да они, кад је оваки друге народности управо вређајући предлог за основу примљен, они даље у специјалној дебати учествовати немогу.

Председник Шомшић примети, да се то неможе уважити, и у протокол увести, пошто су изјавитељи земаљски, а не народностни заступници, и као таки немогу се ослободити од дужности од сабора им наложене, председник изјави жељу, да Срби опет конференцију држе, и да промену своје закључење на боље.

Њари рече, поједини могу фактично изостати из седница, али да од тога неможе званичан акт узети.

У недељу по подне држали су Срби конференцију, у којој су Брановачки и Милетић реферовали, шта су у одбору радили, па би једногласно закључено, да Срби више не учествују у специјалној дебати, но да оставе Мађарима, да раде како знаду, а кад извештај одбора на сабор и на дневни ред дође, онда ће се Романима сад одсутнима договорити, шта да раде.

Мацинијево писмо Пољацима.

(Штампано у париском листу „La Liberté" од Жирардена и у „Колоколу" од Герцена.)

(Свршетак.)

Кад год се подигоше ови народи, кад год покушаше задобити које право или које земљиште, увек се зачу глас монархијске Европе: Ни пошто, — а демократија беше занемила. Ти народи беху од свију остављени, сваки их од себе гураше, сваки им пређаше, за то се они обратише цару (руском), који им говораше: „Ја сам непријатељ Турчину: кад тад ударићу се с њиме." Ми смо сами криви, јер смо сами бацили те народе у цареве руке.

Панславизма ће нестати као сна испред јаве, кад осване дан те Европа рече европским и хришћанским народима у мухамеданској и азијатској царевини турској: „Ми признајемо ваше право, симпатишемо с вашом будућношћу, али се и сами морамо узети на ум од московске узурпације, која поруши сваку равнотежу међу царем и нама. Нама треба једна гарантија против те узурпације московске. Ту ћемо гарантију добити само својом снагом. Зато гледајте те се уједините, да би сте били јаки. Кад год код вас букне какав устанак без договора и удружења, ми ћемо то сматрати за своју сопствеву опасност; ми знамо, да ће се Русија одмах умешати, ако поједини устанак буде слаб. За то пружите руке један другом, скупите се сви, отресте се старе зађевице, јер данас нема томе нигде уврока. Оснујте један савез, коме ће Цариград бити средсреда. Цариград нека буде слободна, амфитриоска варош нека не буде искључно ни чија. Положите темељ једном савезу међу Словенима, Грцима и Румунима. Покажите вашим успесима, да сте јаки и тврди према царевим плановима. Ми ћемо потпомагати ваш устанак."

Овако треба и ви, Пољаци, да говорите. Цел је овом говору: да гледате утврдити озбиљно и практично споразумљење међу трима породицама, које живе на европском истоку и да потпомажете речју и делима њихово ослобођење. Такав је само говор достојан вас, тако вас само учи и ваше предање и ваша вера. Ако успомажете Турчину ви ћете се сами одрећи свога права на самосталност, а ако будете принуђени поћи против Словена у Турској, ви ћете на свој народ пуцати.

Ваше је посланство на истоку само један делић од вашег општег посланства.

Саврело је време за Словене. У овом ће се веку остварити њихово народно господарство. Знаде то цар добро, па зато и гледа, као што је урадила монархија у Италији и Немачкој, да окрене на своју воденицу њихов устанак, јер иначе може устанак потећи бујицом, која ће бити опасна царизму руском.

Ви, Пољаци, треба да не дате, да до тога дође; ви треба да дођете и замените га.

Решите се одсудно, да будете прва, предња стража словенског покрета. Будите вође крсташког рата. Република ће убити панславизам. Будите републиканци као и ваши очеви но с узвишенијом и раширенијом републиканском мишљу, каошто је захтевају времена и дуго мучење вашег народа. Подигните заставу устанка, — Боги слобода свој браћи вашој.

Не слушајте што вам владари говоре, не верујте ни једној данашњој влади, ма шта вам обећала; они су вазда варали, па ће вас и одсад варати. Само се у се уздајте и у светињу вашег посланства и у оне народе, који то разумеју и за подобном цели као и ви теже.

У „College de France" рекао је једном ваш Мицкијевић: колевка словенског духа није нигде до у средини оног народа, који од словенских народа највише трпео, који је с Европом највише у додир дошао, који Европи највише дугује, који је Европи највише служио. Ви сте тај народ. Узмите то добро на ум. Ваши су очеви били пророци словенске мисли, а ви будите вође њене. Ту је спасење и за вас и за нас.

У Лондону, месеца септембра 1868.

Ђузепе Мацини.

ДОПИСИ.

= **Пешта**, 6. окт. Нови Керкапољ-Хорватов предлог о „равноправности народности" страшно је огорчење код заступника немађ. народности, и код самих они проузроковао, којима и сами Мађари умереност одрећи немогу. Јавна је тајна, да је то маскирани министарски предлог, и по томе нема сумње, да ће и на сабору примљен бити, као што је и у великом одбору. Сам је начин поступка пун увреде. Три године дана, како се саборише, скоро 1½ год. дана, нако предлог пододбора на столу јавности лежи, па сад преко ноћ изиђе нов предлог, који је далеко испод и самог пододборског предлога, који и оно натраг узима, што смо фактично уживали, и који је горка сатира на „равноправност народности," и на решење тога питања. Нови патенти у граници млого више за народност установљавају. И по самом стилу је предлог читав лавиринт. Предлог се 2—3 дана пре расправе међу одборне чланове поделио. За то кратко време морао се конац Ариаднин из тог лавиринта наћи. Српска влада захвална на поступку уг. вкаде, хрватска „из-и намирена", па да није тако време згодно, да се на среду изиђе са оним, што се давно намислило и поговарало, али се још није могло. Досад се никад није времена имало, а сад не смета ни то, што су романски чланови одбора на своме конгресу.

Кад би прошли скалу од прзи обећања, до последњег предлога: каква разлика. Да не говоримо о обећанима, која су од год. 1861. лепим фразама обучене биле, но да почнемо од првог позитивног обећања, које је у бар. Етвеша брошири, где се вели, да већина представника у муниципијама може изабрати свој пословни језик, који би до министарства допирао — а сад је језик немађ. народности само на местне, сеоске обштине ограничен, па и ту се без сумње судски записник на мађ. језику водити има. Иначе мађ. језик, и прилови на другом језику имају се о трошку партаја и на мађ. превести, партаје у криминалним и грађанским стварима морају званичнику веровати, да је написано, као што протумачи. У муниципијама, (жупанијама и кр. варошима) мађ. језик је званичан, уз то се записници могу и на другим језицима водити, ако то петина захтева. Једино у местним обштинама може већина пословни језик определити, но и ту ако рачуни, сиротињске ствари, или путем призива молбенице поједини имају министарству доћи, жупанија се мора за превод побринути, што ће напоследку опет обштини у дужност доћи, или ће обштине и

сама „благој пресији“ на сусрет доћи морати. И саме црквене власти морају своје протоколе „држ. надзора“ ради и на мађ. језику водити. И саме црквене обштине морају у поднесцима на министарство поред свог и мађ. језик употребити. Политична администрација, Суд, црква „импрегновани“ су мађ. језиком. Да и у обштинама буде мађ. језика, побринуло се тим, што петина представника може и други језик захтевати; да ће или власт или смеша скоро свуда моћи ту петину произвести, очевидно је; а да би обштине, кад би морале на два језика водити, цаба и сати један, и то свој, то ће нужда околнолности учинити. Оволико му првим упливом, а кад предлог „ватру“ и специјалне дебате пређе, саобштићемо га, па ће прилике бити лавиринт тај са више страна осветлити. Је ли то споразумлење на основу равноправности свију народа? Та и дам индивидум, поједини осигуран у праву свога језика, јер кад н. пр. онај, који невна мађарски, неможе искати, да му се изкази код суда на његовом језику узму, и да од судова решења, пресуде, и одлуке на мађ. језику примати мора, и напоследку за преводе свои документа плаћати мора — где је онда и индивидуално право народности?

☐ Из **Сенте**. Већ одавна не би ни речце споменуто из нашег места у вашем цењеном листу. Могло би се већ скоро и помислити, да се овде сасвим народни живаљ угасио, ил баш нема ништа таковог што би овог листа публику задовољити могло. Истина, ми смо у варошици, па и нема тог чуда што код вас у Новом Саду у српској вароши; код нас нема комесара као код вас, ми немамо магистрата, па за то нам се и не шиљу капетани, које никад ни видели нисмо. А кад се већ о капетану повела реч, допустите ово неколико врста у лист да зна новосадски свет мало више о свом капетану.

Врло нас је изненадио глас, кад чусмо, да је код вас за заменика варошког капетанства послат наш негдашњи капетан г. Ернест Пишкулић. Ту вест све дотле немогасмо веровати, као исто и браћа Мађари, док се то у „Застави“ непотврди.

У вас се по свој прилици мисли, да је он Сенћанин, али није. Но како је он у Сенту до капетанства дошао рећи ћу вам. Добро ће бити да спознате његову авантуру капетанску. У Сенти је 1861. установљен магистрат; и при ондашњем избору буде изабрат за варош. капетана један Сенћанин. Исти капетан буде после са свога звања дигнут, и тако нам тадањи администратор жупаније г. Пијуковић пошље за капетана г. Пишкулића Ернеста премда га нисмо никад видели, још мање да смо га познавали. Дакле, на исти начин као год и с вами што је послат, само што онда би провизорија, а сада је устав у најбољем увету!

Садашњи новосадски заменик капетанства буде доцније лишен капетанске службе у Сенти те постане дијурниста код жупанијског суда у Сенти. У последње време био је настављен у Сомбору. А колко је места променио као званичник, то ваљада ни сам незна. Ето, такав је заменик капетанства у сл. кр. вароши Новом Саду. Још би много шта било да наведемо, ал за сад ћемо прећутати. Тужни Нови Саде, какви ли ће се још у теби измењати!

Да се пак народни живаљ код нас неје угасио, ево доказа. Срп. сенћанска омладина ма да је мала на броју, показа, да врши омладинске одлуке што је приредила чисто српску „Беседу“ с игранком. Први део је добро испао, како песме тако исто свирање на гласовиру и декламације, а последња „Де је српска војводина“ распали Бачване врло, те им мораше двапут отпевати.

= **Земун** 30. септ. У овом листу јављено је већ да с почетком ове школске године у живот ступа закада покојног овдашњег доктора Ђорђа Пантелића, па као што наша црквена општина има право бирати питомце за поменуту закладу, то су тутори богородичне цркве, као старатељи исте закладе, заказали 15. о. м. скупштину, зарад бирања питомаца. Тај дан држала се скупштина у школској дворани. Г. Орељ, као ц. кр. комисар отвори скупштину, рекавши обштинарима, да при избору по својој савести раде и да најбоље и најспромашније за питомце изаберу. Г. парох захте да се прво тестаменат Пантелићев прочита, па после да се приступи избору. Орељ прочита га и у њему између осталог стоји: да питомци морају бити ђаци из виших школа. О овоме се мало живљи разговор поведе. Г. Паић држи, да више школе почињу од 5. гимназијског разреда, др. Миланковић од 7 разреда а парох рече, да више школе почињу ома од првог гимназијског разреда. Да неби коме чудно дошло, одкуд наш парох на ову оригиналну мисао дође, да више школе почињу ома са првим разредом, треба знати да је он неко време приватно учио гимназију у манастиру Фенеку, (онда је постајала тамо тако звано фенечка слепачка академија) а филозофију у Нађ-Керешу, па кад још и то кажем, да му је од оца сто и једна филозофическа књига остала, онда сам уверен, да се више нико неће чудити његовој мудрости и оригиналности. Остали општинари нехтедоше на његов тако оригинални предлог пристати, већ закључише: да питомцем Пантелићеве закладе може само онај постати, који је свршио доњу гимназију или доњу реалку.

Сад се приступи избору питомаца. Компетената беше свега 14 између њих и један сродник Пантелићев из Буковца који је свршио ове године први гимназијски разред у Карловци. У тестаменту истина да стоји, да сродници његови имају првенство, ал то треба тако разумети, да они тек онда имају првенство ако су добри ђаци. Исти пак сродник Пантелићев лош је ђак, првог течаја беше друге класе а другог предпоследњи у првој класи. По вароши се још пре избора поговарало, да парох С. идући на матичину скупштину, свратио се у Карловце код стрица истог детета и да му је обећао, да ће он са своји пријатељи израдити, да његов синовац буде изабрат. Дошавши са матичине скупштине, ишо је од једног до другог општинара и говорио им да се по тестаменту мора сродник Пантелићев из Буковца изабрати. Од општинара дикоји приставше уз њега а већина свестнији општинара рекоше му, да се он немора изабрати, будући је лош ђак. Видећи, да сам неће моћи успети, брже боље телеграмом позове Р. стрица истог детета да дође сам лично овамо, мислећи ваљда, кад општинари виде Р. у скупштини побојаћеду се од њега и изабрати његовог синовца. Р. добивши позив непочаси часа, седе на кола и целу ноћ путоваше, да само на време стигне овамо. Са зором био је већ у Земуну. Први му посао беше састати се са парохом Савићем и с њиме оде у скупштину. Кад се почеше читати сведочбе компетената г. Орељ рече: ако има когод у овој дворани да је род са којим компетентом, нека изволи изићи на поље. Р. ништа друго неостаде, већ мораде изићи из дворане, грдећи и претећи неким општинарима. Он отиде у гостионицу и говораше тамо: то ме највише једи, што су ми телеграфирали да ома дођем овамо, те сам целу ноћ за бамбадава јурио коња, да се само незадоцним. Парох С. и у самој скупштини заузимаше се за синовца Р. и нетеде слушати други општинара, који му говорише: да он није доставерно доказао да је род Пантелићу, да је лош ђак да је из богате породице. Он поред свег тог непрестано говорише: он је род са Пантелићем, он мора бити изабрат. Познавајући пак пароха С. као таковог који се незаузима ни за кога бадава, уверен сам да га је Р. здраво морао обвезати, кад се он онако жестоко заузимао за синовца његовог. Већина општинара и у самој скупштини није делила његово мњење и тако већином гласова буду за питомце изабрани А. Петровић и К. Радосав, оба Земунца, који уче гимназију у Карловци. —

Овде се сваки живи чуди, како имађаше Ђорђе Стр. образа штампати ону своју изјаву. Ми га само питамо, одкуд му новаца да даје другима да се за чланове матичине уписују, кад је нама овде свима познато, да је летос келнер из Мехадије дошао овамо за њим, да му плати неки дуг од 500 фор. Кад има толико новаца на измет, зашто даје да га келнери вијају?

— Из **Перлеза**. Кад неће они или не могу, који су позвани да на јаван морал мотре, преступнике јавне пристојности да казне онда је журналистика последња инштанција, код које се увређено чуство потужити мора, па тако и ми овде у Перлезу да би се зло какогод искоренило и неваљао човек на боље окренуо, неможемо пропустити да осим други саблазни и недела нашег учитеља једну јавно неспоменемо.

У нашем је месту учитељ К. Т. Плата овог учитеља према другим може се са свим добром назвати, али ипак овај човек неосврћући се на свој узвишени позив, заборави се, не из невоље него из пустоволе, те на нашој недељној пијаци изнесе пуну котарицу меса, припаса кецељу па као прави касапин својом руком фунту по фунту одсецаше и публици продаваше; а у том му је делу и његова жена помагала.

ГОВОР

вуковарског посланика г. Јов. Живковића на хрват. сабору приликом расправе о поравнању.

(Свршетак.)

Али овако установљена влада наша и још даље постаје по мом мнењу немогућом кроз онога министра у Пешти, т. ј. нашеги хрватског министра без листнице. Зашто? Овде т. ј. у погодбеном операту речено је, да наш хрв. министар у Пешти има бити одговоран сабору угарскому; овде дакле имаде две одговорности; једна напрам нашему сабору угарскому; једна према нашему сабору у нашим стварима, а друга према угарском сабору такођер у нашим стварима.

То је такова машина, која је немогућа, ако нећемо, да сва наша аутономија до сенке изчезне. Зашто? Ја ћу то практично доказати. Делокруг тога министра није опредељен; узмемо ли у најбољем случају, да тај министар у Пешти неће по своме делокругу моћи сметати и кварити посао наше владе, да ће он бити тако рећи мост, преко којега ће се наша влада ставити у дотицај са крином, и обратно, дакле некаква прелазна пошта; осим тога да ће имати право села и говора у министарству угарском, где ће као члан истога министарства само чисто наше интересе имати да заступа.

Узмимо да тај министар прекорачи своју дужност према нашој домаћој влади, узевши уплив против каквога предлога наше одговорне главе, што није немогуће, будући је он члан уг. министарства, које га је именовало — шта ће тада радити глава наше земље, повређена у свом праву? Она ће сабору казати: ја сам учинио, што сам могао, али ствар је запела или преиначила се у Пешти, јер је министар хрватски то и то учинио. Шта ћемо ми онда? Ми ћемо, допуштам, оправдати поступак наше владе; то морамо учинити, кад она није крива; а шта ћемо с нашим министром у Пешти, хоћемо ли ствар метнути ad acta или тражити лека даље, т. ј. код угарскога сабора.

Дакле ми ћемо наше чланове сабора који у Пешту иду, упутити, да на угарском сабору — јер то је једини начин — интерпелирају нашег хрватског министра, зашто је то учинио? У најбољем случају, ако нам угарски сабор, т. ј. његова већина даде право, да је он погрешио, да је дужност према нашој влади прекорачио, што рескирамо? Да поставимо угарски сабор судијом и у нашим аутономним стварима!

А како онда стоимо, ако уг. сабор у заштиту узме онога министра у Пешти, као што је то вероватно. Видите господо, да оваквим хаосом самосвојност наше домаће или аутономне владе постаје посве илузорном.

Овде ћу још напоменути, да сам ја више о том одношењу тога министра говорио на меродавном месту, где се је сасвим увидило, да другчије бити неможе, него да тај министар у Пешти, за своја, нашу земљу тичућа се дела, нашем сабору буде одговоран, на ипак наша већина тога изходити није ни покушала. Је ли можда и овим поступком, као што је г. Цар напоменуо, спашена част домовине? Господо! морам још напоменути, што се тиче својства наше владе и нашега врховнога главара на челу владе стојећега. Овде ово питање, тко да буде на челу наше владе, неби имало спадати на уговор с Угарском, но само одношај наше владе напрама истој, то се једино ње тиче, а наше је, означити, како ће се глава наше земље или владе звати, дакле реч бан неспада на уговор, о том би имала земља одлучити.

Али кад је тако учињено, морам и ја узети, као што јест, да стоји бан на челу наше владе.

Ово, што би in ultima analisi, код нашега министра, ако би овај владом управљао, уз становите увете и допустио, да се он уз протуподпис угарс. министра-председника именује, код бана то никако допустити немогу; јер се то противи свим нашим традицијама. Бан се и по најзадњем одпису има именовати непосредно од краља уз нашу т. ј. сабора препоруку.

Ако се то чини у сабору, мислим, да ту о реакцији говора бити неможе, осим ако је цео народ реакционаран, а томе онда више спаса и онако нема. Господо! ово право из руку дати без потребе, незнам, би ли то саветно било?

Друго, господо моја! Ми, поставивши бана цивилног значаја, одцепили смо се од Крајине.

Досада је бански војнички значачај још једини вез био међу нами и Крајином. Је ли пробитачно, да се овај вез већ сада разрјеши и војнички значај бана укине, док није Крајина преустројена, и то изволите прозудити. А би-ли се могло томе доскочити? Мислим, да би. Поставимо на чело владе не бана, но иначе цивилна човека, а недирајмо у вез, који Крајину с нами спаја; а то може само тако бити, како је мањина са баном мислила т. ј. придржати га, док се обранбени суотав преустроји, за војену главу земље т. ј. за заповедника земаљске обране а уједно и наше Крајине.

Тако је мањина мислила избавити његово достојанство, а нашу владу онако уредити, како то данашњи систем собом доноси.

Ја мислим, да смо се ми, мањина, што се тиче владе досљедно држали начела адресе т. ј. да мора бити наша влада у својем делокругу самостална, како то §. 4. чл. 42. 1861. налаже, и како смо то свагда досад признавали, и толико пута се јавно и опетовано за то изразили.

Мени је жао, да сам се у мојој нади преварио, у нади наиме, да ће моји једномишљеници самном до конца стално узтрајати у нашим толи опетованим назорима, мени је то жао за то, што сам осведочен, да би ова погодба могла, ако не сасвим, а оно у многом другачије изпасти, само да је у нас било малко више озбиљности и слоге. Допустите ми још једну малу reflexiu, што се тиче начина поступања са овим погодбеним оператом. Ту морам пре свега приметити, да нисмо коректно поступали са тако важним темељним законима, као што су уг. чланци XII., XIV. и XV. од год. 1867.. и то на овај начин, како смо их прихватили овде. Мањина је и у том различита од већине, што је захтевала, да се закони ови сабору нашем саобште; та ми би их и онако не само ради неодољиве моћи околности, него и што је и наша жеља, да се са Угарском измиримо, за цело прихватили, а то би достојанству народа и сабора више одговорало, кад је већ Угарској стало до тога, да их прихватимо, када тај наш накнадни прихват нешто важити има, да их као уставне законе прихватимо уставним путем т. ј. да се сабору нашем саобште тако, како је то учињено са октобар. дипломом и фебр. патентом у оно неуставно доба.

Друго, што имам приметити, јест то, што видим на моју тугу, да смо ми питање речко одлучили од овог погодбеног посла. Што се тога питања тиче, знано је свим, да смо ми целокупност наше земље бар у том виду, што се Реке тиче, свагда на једнаки начин с једном и другом странком сложно и крепко бранили; ја невелим да данас тако нечинимо, али пошли смо кривим путем, који нас неће тамо довести, да целокупност наше земље обезбедимо.

Господо колеге у Пешти сећајте се у последњој седници, кад је речко питање на дневни ред дошло, сећајте се онога експедиенса, који је гласовити вођа Деак измислио — јер он је у таковим одлучним моментима свагда први, који лека наћи знаде, — шта је он рекао? „Држите ви право ваше, па га недајте; недамо га ни ми, ви ћете од круне захтевати да се Река вама придружи, а ми, да се нама утелови, тада ће може бити круна, да неодлучи на пречац ту ствар, други какав предлог ставити, па га дати нам и вашем сабору на претрес“; те је тако то питање остало in suspenso, да се тим путем реши. Мени се је тада ради тога начина у толико стужило, да сам предвидио или бар да ми се тако учини, као да је нашој Реци — што но веле — „одзвонило“. Како ми стојимо напрама Угарској, свако знаде. Наша је моћ прама њој незнатна. Зато сам се ја бацио на друго питање, те сам јим рекао: „Река вама господо много користи недонаша, али ми би с њоме неизмерно много изгубили, окрњив тиме овај и онако незнатан контингенат наше целокупности и аутономије. Ако сте нам пријатељи искрени, покажите сада, гледајте, да добијемо бар управу Крајине и да изходимо разрешење и утеловлење „милит. комунитета“, па ће се тада и то питање лакше решити: јер без тога разрешења наше управе нема за нас живота.“

Онда је исти вредни вођа угарс. народа рекао: не само да он то прихваћа, него да се нада, да и његове колеге тако мисле, да ће се угарски сабор озбиљно за то заузети; он је од мене и даље ишао, рекавши, да ће се и честимично укинуће Крајине потакнути и да ће се то питање Крајине и Реке још сада паралелно решити. Овде је истина много и за нас повољно речено, Ја држим, да је Фр. Деак мислио о том, и добро схватио домашај тога свога израза. Но при свем том, ако ми тако учинимо, како се то овде предлаже, т. ј. да прихватимо ову погодбу — из које је — како видите — Река излучена, — тако безуветно, па да неупустимо, да се ово питање речко иза тога реши, када буде погодба већ решена и санкционирана, и влада наша инаугурирана у онаковој зависности напрама Угарској; кад се то све изведе, бојим се, господо, да се онда то питање речко, — казали ми, што нам воља, неће по нас тако решити, као што би се решило онда, да га неби одлучили од погодбе, или бар ову не безувјетно примили; те кад би се у обзир узела она велеважна примедба мањине на концу њезина елабората, која каже, да ову погодбу ваља сматрати у својој целости прама резултату, тако да, док се несврши све, ниједна странка није везана на оно, што је рекла, т. ј. ако се штогод догоди у последњи час, да смо ми кадри одустати.

Господо! погодба стављена је на стол вис. куће, да се потврди, а затим екстра речко питање. Опростите, ако се бојим, да та ствар тим начином добро изпасти неће.

А тако јест, господо моја, и са Крајином. Оно што је рекао вредни Фр. Деак. јест могуће, ја верујем у њега и у сабор угарски, да ће се озбиљно заузети; али видите, наша је мањина у свом операту поставила питање на угарски одбор, да сазна, што је учињено са Крајином приликом нагодбе Угарске са Аустријом. Ми смо то питање поставили, али се преко њега прешло на дневни ред, зашто, то незнам, то ће знати они, који су препречили одговор угарске депутације на то питање. Зато ја се бојим, да је Крајина била цена погодбе Угарске с Аустријом те да ће се и сада у томе питању на све оно. што ми и Мађари у Пешти о томе говоримо, на меродавном месту можда рећи: „то се немора баш тако строго узети“, па ће се и то питање запоставити. А међутим ми овом погодбом све дадосмо безувјетно у нади, да ће се то изпунити, па ћемо се најпосле у тој нади можда преварити, и онда тек увидити, да смо, да се најблаже изразим, малко лакоумно поступали.

Господо моја! Све, што рекох, рекох из дубљина срца и уверења мога. Па колико мислите, да се ствари помоћи може, на вами је данас свакако, да о најближој будућности народа нашега одлучите. (Живио).

Угарска.

— „Позор“ пише: Ђенерал Стратимировић, који управо сада има врло неугодну расправу са странком „Заставе“, ступиће, како изгледа, у угарско министарство, и то у о,сек ратни, где ће као референт за војну крајину фунгирати, те за стално држи, да ће још овога месеца пропутовати славонску крајину. Да ђенерал Стратимировић пријатељује с угарским министарством, хоће људи с тим да докажу, што је пресбиро ђенералову изјаву противу Милетића у све мађарске листове уврстити дао.

— Проноси се глас, да ће се на уг. сабору поднети предлог, да се у будуће мандати посланички продуже на 5 година.

— (Са румунског сабора). Посланик Борлеа интерпеловао је саборског председника Шагуну: да ли се од стране румунски владика употребљује румунски језик у званичном писменом саобраштају са цивилним властима? Шагуна одговора, да је у архидијецези званични језик румунски. — Владика Попасу рече, да је тако исто и у његовој епархији. Само владика Ивачковић признао је, да се у арадској епархији мађарски језик употребљује.— Председник великоварадске грчко-источне конзисторије, прота Бика, наводи, да се званична акта, која конзисторија цивилним властима шаље, неотворена натраг шаљу, ако им је наслов румунски. — Борлеа, недобивши са разних страна довољна одговора у томе, изјави, да себи задржава право у тој ствари учинити предлог. —

— Молбеница адвоката Козме, да се опет успостави великоварадска грчко источна дијецеза толико је решена, да председништво у свом предлогу, који се за идући сабор на основу статитисчних и топографских дата о поделењу епархија има израдити, узме у обзир и великоварад. епархију, која се има опет установити.

У својим чланцима под насловом: „Идемоли напред или стојимо“ говори Јокаија:

У нашој отачбини ми смо муниципалну аутономију парламентарној системи управе, а парламентаран начин управе делегацијама смо жртвовали, па шта смо тим жртвама добили? Симпатије владајућег немачког елемента никако нисмо задобили; јер те ће се тек онда задовољити кад сва права наша напустимо. А и иначе ми смо незгодни савезници за традицијону аустријску политику Угарска има обичај и према слабијим реч одржати, а у Аустрији са таким максимима неправи се никаква политика. Ми смо Хрватима дали аутономију,

па сад се могу Чеси и Пољаци на тај пример позвати; јер кад Транслитанија може обстати са аутономном Хрватском, може и Цислитанија са аутономном Галицијом и Чешком обстати Све жртве, које је Угарска учинила само су аустријској аутократији добро дошле, тој смо ми све жртвовали, наше собствено право и право других. Да ли та аустријска аутократија није фантом, то ће свако знати, ком су познати догађаји од 48. и 49. године. Једном тадашњем угарском министру, рекао је један тадашњи министар аустријски: Ви се тужите на аустријску владу, и чините се да незнате да две владе има, једна видљива и једна невидљива. Видљива влада наређује а невидљива располаже. Аутократска лига има конституционални фигураната, који разне роле играју, час ролу народносну, час ролу демократе и реформатора. Лига нема вере, нема отачбине, нема устава нема краља. Њен је интерес вечит и општи, у Аустрији ко и у Русији! Мислели заиста данашњи људи на влади да су ту аутократију с пута склонили. Ми се бојимо — каже Јокај — да они опет за њу не жњеду. Од мене би неправда била, кад би ја члановима владине странке порицати тео, да су с добром намером радили, кад би и само дахом тео да помрачим онај светао листак, на ком је мађарски народ своју оданост краљу писати навикао се, али за невидимо што је пред нама — зар невидимо да има неки безимени фактор, ког наше адресе „фактичном силом“ називају, да има фактор, који, и кад се и краљ и народ у чему сложи, има кураж, да главом заврти, па да рекне: То неће тако бити.

Не само да се усуђују тако радити него се у суђују и тако говорити. Они се усудише, дићи се на санкциониране законе; они се усуђују и њиове другове по интересу звати, да се изнад закона уздигну и људе, који су ради извршења закона намештени, да неприпознају. Ја верујем да ће се њиове тежње разбити о добру наклоност и мудрост краљеву, али ја опомињем, да ако то уставу од 67 год. за извину треба да служи, да је то читава рехабилитација вотума мањине који је опозиција поднела, чија је једино то слаба страна била, што кад јој је требало да бира између наклоности краљеве и аутократије која се увила у конституционалне форме, што је онда радије тела краљу да остави моћ располагања него страној лиги. Али мањина тела је народу да сачува моћ располагања а садашњи метод напушта је аустријским аутократским круговима, и само да форму сачува, нетражи никакве друге гаранције него симпатије краљеве, он је дакле на свршетку тамо, ди смо ми у почетку били! Ја непоричем, да није у парламентарној борби, једаред ил другиред збило се, да је народ кад је концесије онима горе давао, да је и он нешто и себи придобио. Ове три године нису биле само доба жртви него и доба добити; само што оно што смо ми жртвовали ко тица напред лети, а све оно што смо ми задобили, чека на пужин подвоз. Заједнички буџет већ смо у јануару удесили, а на наш собствени још ни досад нисмо дошли, онамо смо исплатили у квоти, а што је остало, то делимо сиротињски оде у земљи; ми правимо Аустрију великом моћи, а овде нам се код куће жалосне чорде лоповске нашој моћи ругају; ми чувамо границе Аустријске с нашом војском, а обећање да ће се поновити наш интегритет још је и данас празно; ми у једном дану правимо законе који себе допуњују, о земаљској обрани и о рекрутацији за аустријску заједничку војску — ово последње још пре санкције извршује се, а оно прво остаје узпут; наше братинске земље пустили смо да се Аустрији клањају, а неможемо Угарској да ји приљубимо; наш живот, нашу будућност залажемо ми, пред трибуналом европске дипломације, за обстанак Аустрије, а ниједан спољашни заступник Аустрије неказује европској дипломацији да и име Угарске ексистира. То је тај наш жалосни реципроцитет — не према Цислитави, не према крунисаном краљу, не према другим земљама његовог величанства, него према фактичној сили аустријској, према аустријској аутократији.

Говоре да је нуждно, да се на земљишту, које данас сачињава аустријску државу, једна велика држава налази; да се ова велика држава опорави, неизбежно је потребно, да има у ње велика војска, да се јединство војске и њени трошкови морају одржати. Да је овде једна велика држава нужна, писац радо допушта, али да ваљаност војске зависи од јединства ратништва и финансија, то он неможе веровати. Кажу, да се војска при дуалистичној управи народних група неможе одржати, али баш сад постоји у војсци најопаснији дуализам, јер официри и прости војници сачињавају у њој одељене саставке. Вођа не живи у заједници са подчињенима, не улива им свој дух, не саобштава им своје мисли, не подстрекава, не одушевљава их: јер не разуму једно друго. У осталим војскама могу официри просте војнике поучити и обавестити, у аустријској пак војсци то није могуће. До наредника распростире се први део, а од официра почиње други део војске. То је дуализам, који једну поразу за другом наноси. Систем народне војске био би покушај, који би у појединим малим деловима можда хрђаво испао, али у целом би заиста имао успеха.

Аустрија.

„Нова сл. Преса“ јавља, да је министарство спољашње издало распис на сва посланства код страни дворова, у ком се разлажу узроци, који су владу навели, да у Чешкој прокламује изузетно стање, и у ком се ово особито уздиже, да влада, ако је на жалост и била принуђена, да слобоштине, које устав даје местимице за време ускрати, да је она то чинила само из дужности, коју јој устав налаже, и да никакве преце жеље нема, него да што пре узмогне добро на крај изаћи са конфликтом, коме она није крива, али само на земљишту устава.

— Више пештанских листова вичу на цислитанску владу, што је обсадно стање увела у Чешкој. Ово даје повода бечкој „Новој Преси“ да наваља грехе мађарске владе у Угарској, и тако заподева неку препирку. Скоро је смешна овака препирка, где ни једна ни друга страна не може озбиљно казати, да је добро, што се код ње ради, већ више детињасто него ли разложно одговара једна другој, та и ти тако радиш као и ја. Ово је дакако само игра, која показује како су народи славенски и румунски изручени на једној страни у руке господарима Немцима, а на другој страни господарима Мађарима. Ево шта говори „Нова Преса“ у допису из Пеште: Док неки овдашњи листови вичу с тога, што је, како они веле, у Прагу проглашено обсадно стање, у једном делу Угарске влада стање, које би пре заслужило звати се обсадним него ли оно у Прагу. Негледајући на Ердељ, где се окрњује и вређа муниципално устројство, неговорећи о Реци, где краљевски комисар изображене и имућне људе тероризира свима могућим средствима — спомињемо само, како се влада над Србима, који станују у јужној Угарској; ово владање много је горопадније од „обсадног стања“ у Прагу. Невелимо да није потребно енергично поступати у средишту српске агитације (?!) у Новоме Саду. Но да ли је тога ради нужно било послати тамо краљ. комисара, и збацити са службе изабраног варошког начелника, то је друго питање. У Прагу није варошки начелник скинут са звања. Свакојако октроисање чиновника, забране бакљада и истуривања застава, располагање са варошком благајном — све су то ствари, које се могу успоредити са прогласом колеровим у Прагу. Ма да се у Новоме Саду још нису држали митинзи, нити лупали прозори, ипак војска тамо патролира као у Прагу — па опет покрај свега тога „Хон“ се још није потужио на изузетно стање у Новоме Саду. Било би боље, место бринути се за туђу главобољу, старати се за добро које тако близу лежи. Новосађани пошто су се узалуд тужили министарству, хоће сада да пошљу депутацију цару, што им наравно ништа неће помоћи.“ (Позор.)

— (Рајхсрат) се у Бечу опет састао 5. окт. Делегације састаће се 12. нов. п. р. О председништву министарства нема ништа ново; изгледи су, да ће Тафе привремени председник бити.

— Из Горице јављају да је 6. окт. у Шенпасу држан митинг словенски. Програм тог митинга ово је: Здружење свију словенаца у једну круновину с једним јединим сабором 2 у крајевима у којим Словенци живе има се ома ил најдаље за годину дана по свим школама јавним словенски језик као учевни употребљавати. 3. Утемељење словенске правне акадимије у Љубљани. 4. Употребљење словенска језика у свима званијама. 5. Попуњење свију званичних места са рођеним Словенцима. 6. Употребљење словенског језика у црквеним званичним пословима. 7. Подизање неколко главних школа у горичком крају, у којима би се имала и рацијонална економија предавати.

СТРАНЕ ЗЕМЉЕ.

ТУРСКА. По гласовима из Цариграда, тамо је зацело завере против султана било, и чак у Кајро и у Смирну допиру трагови њени. Принц Мурат није баш непосредно у заверу уплетен, али зато ипак с његовим животом нестоји најбоље. Међу завереницима има највише Руса и Грка и само неколико Турака. У суду, који ће завереницима судити, биће министар полиције, начеоник криминална суда и један ађутант Султанов. Руски и грчки посланик, искали су да њиовим сународњацима мешовита комисија суди, у којој би било и од оба посланства одређени судаца, али је порта захтевање одлучно одбила.

У Париским листовима има протест Зија Беја, председника одбора „омладине турске“, у ком јаком жестином одбија сумњу, да је његова странка у завери помешана.

ШПАНИЈА. У земљи је подпун мир. Све провинције, изузимајући Валенцију и Валадолид, послале су влади адресе признања.

11. окт. п. р. држана је у Циркусу велика скупштина демократска, у којој је Оронзе разлагао, да се републикански начин управе даје само са демократским начелима сложити. —

Американски посланик у Мадриду признао је провизорну владу. Под владом протеране краљице, било је страшно млого званичника. Сами генерала било је 620, а у читавој војсци није било више него 60,000 момака, дакле ни на пуну стотину војника по један генерал.

По Барцелони и по другим варошима купе се адресе, које Приму диктатуру оће да повере. —

Шпанско министарство издало је декрет, по ком сваки војник од каплара до подпуковника поступа за један чин горе, а војсци се урачунава једна година у две. Орензе, вођа републиканске партије у Шпанији, издо је овај проглас на народ.

Каталонци! Даље с краљом, јер сваки краљ биће више ил мање против слободе. Нетреба нам ни Француз Монтпензије ни португалски Дон Фернандо, ни какав други немачки кнежевић, с којим оће да нас обдаре. У Италији је Виктор Емануел своју круну у бојевима задобијо и све угњетене бранијо, али је ипак с тим свршио, да је постао „неблагодарником од Аспромонта“. Краљ какав са демократским инштитуцијама, бијо би репетиција француски лудорија од 1830 и 1848. Шпанија може само федеративна република бити. Каталонија покрај своји стари привилегија, покрај свог енергичног карактера покрај своје љубави раду и тежње да свој собствени живот живује, има све што је нужно, да сама собом као каква најбоља република американска управља. Употребимо дакле слободу штампе, речи и удруживања, да јасним гласом дефинитивно збачење шпански краљева прокламирамо, и да федеративне идеје усвојимо. Будимо уједно и добри Каталонци и добри Шпањолци; јер то су две ствари, које једна другу неизкључују него допуњују. Кад би опет какав за краља дошо, тај би рђаво примљен био, и од републиканаца и од Карлиста и од присталица Изабелини, једном речи, скоро од свију, и нико га неби с одушевљењем дочеко. Никакав принц, који сам себе поштује, неби се примио круне, коју сам није задобио, и на кога би се сложни осећаји народа силно дигли.

— Изашао је декрет министра просвете, који проглашава абсолутну слободу елементарне наставе, којим се опет успостављају нормалне школе, и који оне професоре, што су од пређашње владе сметнути, опет у своја званија повраћа. Даље чини министарство припреме, да се у средњим и вишим учебним заводима заведе слобода у науци (Unterrichts-freiheit). — Серанов декрет именује одбор 10-рице за руковање добара круне. Изаћиће и декрет који за колоније одређује изборни начин за главну скупштину. Веле, да су колонијални заступници добили пуномоћија, да предложе најбољи метод, како да се укине робство.

— Уверавају да су се Прим, Серано и Олоцага у томе сложили, да поставе кандидацију Дон Фернанда од Португалске за шпањски престо. —

— Од 48. главних вароши шпањолских само су 9 за се револуцијонаран и антидинастичан програм узела, а све друге изјасниле су се у својим манифестима за монархичан принцип, непачајући се у питање која династија да дође на престо. Бирача за уставотворну Јунту биће до 2 милијона. Вотум ће се тајно давати. Вотизација биће по свој прилици до краја новембра готова, и онда ће посланици за уставотворну јунту искупити се, којих ће до 350 бити, сваки поштен шпањолац; ко је 21. година има, има право гласати.

Поштованој публици нашега листа.

Ми смо рок предплате за четврту четврт оставили до 10. окт. о. г. за то, да би сваки до поште или приликe дошао, да нам предплату пошље; рок тај данас истиче; било је времена и за враћање листа, и за послање предплате; да се прво не догађа, радујемо се, али да се и предплата споро шиље, морамо приписати обичају, који је у нас у том тако завладао, да се даље неможе поднети, јер нагомилање рестанције одузимају листу материјалну животну снагу и кадре су и лист и издаватеља упропастити. Зато јављамо поштованој публици, да ко идући број нашег листа не добије, да зна, да је с тога, што није предплату послао, или је можда још и за више дужан, или да бар по књигама нашим није предплатио, или платио. Има ли ко основа рекламацији, да изволи одма рекламовати, да ствар у ред доведемо, јер погрешке може бити и код највећи листова, који су у стању најуређенију администрацију обдржавати. Само где има скупитеља, који с нама у свези стоје, причекаћемо још за десет дана предплату или извештај, или рачун од г. скупитеља. Прве бројеве држаћемо у припреми за господу и браћу, који предплату пошљу.

И број „безплатни екземплара“ **ограничићемо спрам познатог нам могућства дотични друштва.**

Молимо, да нам поштована публика ове речи уважи, и да нам не замери — и који су пријатељи листа, заиста нам замерити неће, што ће се по горњим речима без изнимке владати. Издаватељство „Заставе.“

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

У Панчеву 6. окт. Житарска радња ове недеље није никакву промену имала, макар извештаји са горњи пијаца јављали, за слабе послове, цене су житу оне исте, као и прошле недеље, чисто жито ф. 6.50—80 н. $^3/_4$ ф. 5.40—70 н. наполица фор. 4.20—30 н. јечам ф. 2.80 н. — 3 ф. зоб ф. 2.60—70 н. стари куруз плаћају ф. 4.10—20 н. но нови место што треба по горњим извештајима да пада, он на против већу цену добија, данас плаћају овде 80 ока или 8 мерица ф. 3.10—20 н. по телеграмима надало се да ће пијаца знатно натраг за ценама ударити, но неби. Узрок је и то, што солидарност непостоји међу трговцима. У отвореним радњама, осим дварске радње, све је остало било мртво ове недеље, и целе ове прошле недеље слаби су довози били, надамо се у суботу довозу, но неби га, узрок је као што се види, — грабу људи да свршу послове, који су сви у једно време приспели.

Кукуруз је родио ко што давно квантитет врло добар, у зрну се надају куповати од 2 ф. 30 нов. до 2 ф. 60 н. Видићемо.

Пешта. 5. окт. Ове недеље слабо је ране продато, јер је извоз слаб био; због мале воде неможе се рана довозити. У почетку ове недеље жито се слабо тражило и пало је за 5 н.; продато је око 120,000 мер. — Чисто жито слабо је пролазило, и пало је за 10 н.; продато је око 15,000 мер. — Јечам се јако тражио за извоз, и плаћао се неколико нов. више, продато је око 60,000 мер. — Кукуруз је добро пролазио и плаћао се са 5 н. више; продато око 50,000 мер. — Зоб се слабо довози; цена непромењена, продато око 50,000. — Шпиритус слабо се тражио, цена је нешто пала, и стари је 50—50$^1/_2$ н., а новије са 47$^1/_2$—48 н. продаван. — Свињска маст слабо је пролазила. За окт. плаћало се 37$^1/_2$—37$^3/_4$ ф. без бурета, а са буретом 39—39$^1/_8$ ф.; довезена маст 36—37 ф. — Сланине мало се продало, сирове 36—37 ф. сушене 37—38 ф. — Лој 32—32$^1/_2$ ф. — Шљиве су врло хрђаве, и то смеша од ове године и лањске; нимало непролазе. Нешто је продано са 9$^3/_8$—10 ф. старе шљиве заостале 7$^3/_4$—8 ф. номинално. — Мед славон. 19$^1/_2$ ф.; банат. 20$^1/_2$—21 ф., а давано је 19—19$^1/_2$ ф. лошији 18—18$^1/_2$ ф. — Восак розенауски довежено је 80—90 цен., продато 40 цен. по 98—101 ф.; било је и по 103 ф. — Шишарице по 18 ф. а продато 60—70 цен. по 16 ф. 40 н. — Пекмез од шљива слабо се довози, и добија се добар по 9$^1/_2$ ф. — Пасуљ бео крупни 4 ф. 50 н. до 5 ф.; ситни 5 ф. 20 н.; грашак круп. мађ. 5—6 ф.; сочиво 4—7 ф. проја 2 ф. 40—60 н.; кудељно семе 3 ф. 40 н. — Сирове коже продато 2000 ком. по 120—125 ф.; ердељ. 1000 ком. по 160—165 ф.

Курс бечке берзе.

Акције народне банке	757
5% металик	57.30
Зајам народни	82.20
Дукати	5 51
Аустриско сребро	113 35

Стечај.

Од стране подписаног средоточног жуп. которског суда Осечког овиме се за попуњење изпражњеног биљежничког места у Чепину, на које место Стари и Нови Чепин, Јовановац, Владиславци, Допсин, Харастин и Копривна спадају и са којом је службом годишња плаћа од 400 ф. а. вр. безплатни стан или станарина скопчана, разписује натечај, да сви они који ову службу постићи желе своје власторучно писане молбе са доказима врху њихових способности и досадашњег службовања провиђене до дана избора који је на дне 18. Новембера 1868 у 10 сати пре подне на лицу места у Чепину одређен, котарском овому суду поднесу.

Средоточни жуп. котарски суд у Осеку дне 8 октобра 1868.

200—2—3 Ђурђевић.

Надтечај.

Општинство сл. и кр. варошћи Сомбора намерава на свом празном кућишту тако званој „Круни“ школско зданије од једнога ката подићи, у које ће се овдашња четворокласна главна основна школа српска и римокатоличка, као и реална гимназија од пет разреда сместити.

Ради састављања плана, предизмера и прорачуна овим се надтечај расписује.

Литографисани нацрт положаја, грађевински програм, цене материјала итд. могу се непосредно код ововарошког мерништва добити.

Планови имају се најдуже до 1. јануара 1869. доленисаном школском одбору без имена и са девизом снабдевени, поднети. Име са истом девизом има се у запечаћеном писму приложити.

За најбољи план одређује се награда од 250 ф. а. вр.

Поднесене планове прегледаће један одбор, у коме ће сами искусници бити.

Из седнице школског одбора дана 23. септембра 1868. у Сомбору држане.

Михајло Геренчир
сенатор и председник одборски.
Др. Никола Максимовић
202—1-3 вел. бележник и перовођа одборски.

Стечај.

Овим се расписује стечај до 15. нов. о. г. на место српске общтинске учитељке I. разреда у Земуну с платом од 210 фор. а. вр. и 60 фор. а. вр. станарине.

Који се за то место устраже имају своје молбенице подкрепљене нужним сведочбама, до поменутог рока на магистрат послати.

204—1—3 Од ц. кр. војеног комунитетског магистрата у Земуну.

Оглас.

Као особито осведочена и препоручена маст за продоре од Богољуба Штурценегера у Херисау у Швајцарској, може се правце, лонац по 3 фор. 20 н. од проналазаоца добити или и преко г. А. Квиринга варошког апатекара код „црног орла“ у Темишвару. 205—1—3

Стечај.

У горњем Товарнику у Срему, српска православна општина треба једног учитеља.

Плата је годишња углављена са 210 ф. авр. безплатан стан, дрва 6 фати.

Осим тога да ће општина још од своје стране годишње 100 ф. авр. дакле свега годишње 310 ф. стан и дрва као горе.

Они који су приправничке науке свршили и доброга су владања, нека се обрате на подписанога с потребним исправама, најдуже од првог огласа овог за 13 дана.

У горњем Товарнику па Мијољ-дан 1868.

Урош Зорић парох.
199-2-3 Местни школа управитељ.

Два помоћника

од којих би један воћа мешовите „спецерајскошнит“ трговине имао бити, потребујем што пре.
У Иригу. 203—1—3 Никола Поповић.

Објава.

Јављам поштованој публици да сам се снабдео са тако званом „гуверир-машином“ и „машином за шав.“ Зато сам тако слободан пошт. публику учинити пажљивом, да ћу јој са разним овамо спадајућим пословима по најумеренију цену служити.

С поштовањем,
192—3—3 Н. ПРОДАНОВИЋ,
женског одела кројач.

Оглас.

У мојој мануфактурној трговини, требам једног практиканка. Родитељи који желе своју децу на трговину дати нека се на подписанога у Новом Саду обрате. А. Ј. Гавриловић.
179—5—6 код лепе пастирке.

БРАЋА ЈОВАШОВИЋИ

потребују у својој трговини у Белој Цркви једног помоћника. Ко жели имати то место, нека се пријави у истој трговини. 190—3—3

Оглас.

Под бр. 114. кућа у Жабљу, прва до „плаца“ у којој је сад апотека, од тврдог материјала, са стајама, баштом и подрумом, продаје се из слободне руке. Цену и угодна условија, купац може код г. Милоша Радованова у Жабљу сазнати.
201—2—3

Објава.

Шулова пивара даје се од 1. нов. п. р. ове године под закуп. Ближи услови могу се дознати у посластичарници Шуловој на пијаци. 199-3-3

Издавалац и одговорни уредник др. Свет. Милетић.

Платонова штампарија у Новоме Саду. 1868.